God jul
Lillemskar Victor o. fam

Hanebo-Jul

1950

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

JULENS KLOCKOR

Ringen julens alla klockor,
ringen över jorden frid.
Ringen för de folk, som blöda,
bringen alla julhögtid...
Bringen tröst till sorgsna själar,
bringen fred till alla folk.
Bliv för alla dem, som söka,
evangeliernas tolk...

Ringen julens alla klockor,
helgad klockmalm tona ut.
Helgad stund och helig morgon,
helgad dag till tidens slut.
Tona fram under skumma valv,
helgat ord och helgad psalm:
-- Hör Guds evangelium om
barnet uppå strå och halm!

Ringen julens alla klockor,
tona ut kring stad och land.
Tona ut till slätt och skogar,
tona ut från fjäll till strand.
Giv som förr en gång i tiden
fridens bud till prövad stam.
Fridens budskap, det skall segra,
— gå igenom mörker fram.

Victor J:son Kööhl.

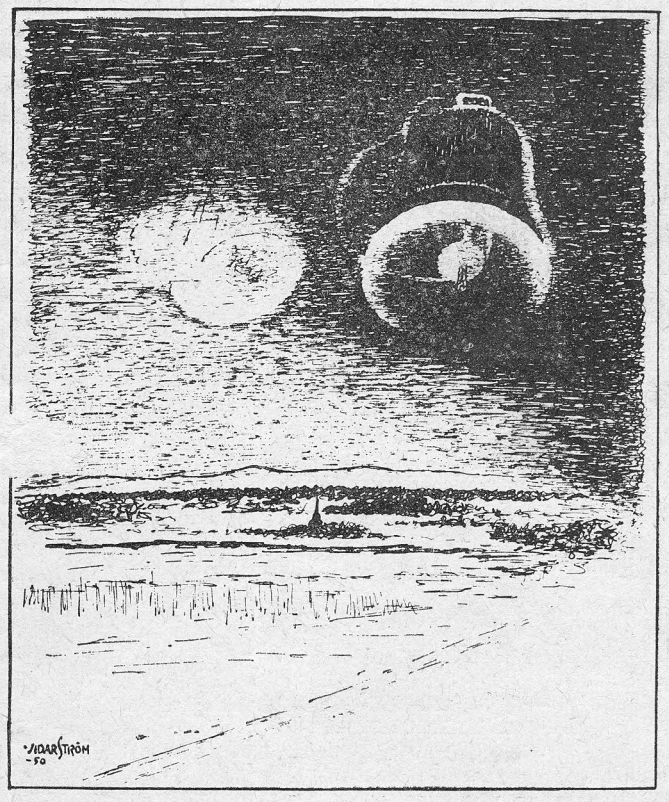

Teckning av Vidar Ström

INNEHÅLL

Julens klockor	1
"Är då något så underbart"	3
Ur Hanebo sockens historia	4
På gamla fäbodvallar och kolbottnar	5
Vallvisa	6
Folk och tro i Indien	7
Gamle smeden berättar	8
Sörgå'n i Lilltjära	9
Nya hem i gamla gårdar	10
Att komma tillbaka	12
Hårgadansen II	13
Historier på hanbomål	14

STORA SORTERINGAR

i samtliga avdelninnar

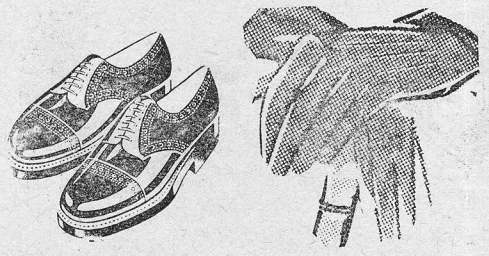

HYLANDERS

HERRKONFEKTIONEN Telefon 31

DAMKONFEKTIONEN (1 trappa) Telefon 295

SKOAFFÄREN Telefon 296

Kilafors Träförädling

Kilafors Telefon 194

BYGGNADSSNICKERIER

Specialite:

KÖKSINREDNINGAR

Värdefulla Julklappar

i hemslöjd:

Trä, näver, keramik och vävnader

KILAFORS HEMSLÖJDSAFFÄR

Lokal: Biografteatern, 1 trappa

Då det gäller JULINKÖP

Vänd Er med förtroende till

STRÖMSBERGS Diversehandel

Västansjö Telefon Bofara 27

ULLGARN

stickgarn samt vävgarn av välkänd kvalité

Emottager även ull för kardning och spinning

VÄSTANSJÖ ULLSPINNERI

Telefnn Bofara 16 eller 42

Julblommorna

köper Ni bäst och billigast i

SIGFRID FORSBERGS

Handelsträdgård

Telefon Kilafors 141

Allt i binderiarbeten

Nu som förr . . .

Innanför vår dörr
klappar stora och små
finns hos oss att få

GUSTAFSSONS

Kilafors Telefon 7

Motorcyklar, bensin och oljor

Samtliga märkesvelocipeder. Cykel- och motorreparationer samt alla tillbehör

ALLT I SPORT

Alex Nybom, *Kilafors Telefon 57*

Medlem av Sveriges Sporthandlares Riksförbund

I fråga om BRÖD . . .

finns allt att beställa hos

Holger Hjalmarsons BAGERI

Telefon Kilafors 77

Alla beställningar sändas, om så önskas, med bussar och bilar

Tänker Ni möblera Er våning

vänd Er med förtroende till oss. Vi har allt i Rums-, Sängkammar-, och kompletteringsmöbler. Stor sortering i sängkläder och dynor. Vår nya stickstol "Syjuntan" finns i lager

Trädgårdsmöbler i trä och stål

KILAFORS MÖBELAFFÄR

T. Lindblom Kilafors Telefon 149, 249

Esso

För vinterutrustningen till Er bil har vi i lager:

Alla vinteroljor, Dimljus, Sökarlyktor, Strålkastarlampor och iusatser, Glykol, Snökedjor samt Däck och Slangar. Tillbehör till Scania-Vabis och Wolkswagen

Ombud för fövsäkringsbolaget IRIS

KILAFORS BENSINSTATION Telefon 158

(Ingvar Wengelin) *Betjäning dygnet runt*

”Är då något så underbart att Herren icke skulle förmå det?”

1 Mos. 18: 14 *Av Vidar Ström*

En liten tio års flicka står tidigt en julaftonsmorgon bakom mormors stuga och nyper sig i de bara fingrarna för att göra sig medveten om huruvida hon drömde eller var vaken. Där på den kala backen genom snön och isen växte de underbaraste blommor hon sett, vita, genomskinliga, omgivna av ljust gröna blad. Hela den gångna sommaren och hösten hade hon förgätit de små bruna knölarna hon fick av trädgårdsmästaren, då hon tappat de surt förvärvade slantarna och var så grymt ledsen. ”Gräv ner de här hemma i trädgården, så får du vackra blommor till jul!” hade han sagt. Men våren och försommaren gick, och ingenting syntes i backen. Hon fick andra bekymmer än det att som de stora få vara med och ge Gud blommor till altaret i kyrkan vid julottan. Den där trädgårdsmästaren hade nog lurat henne ändå. Gud fick nog vänta tills hon blev stor. I går hade hon sett den otroligt fina julkaktus, som i år var ämnad att pryda altaret, blomma i ett granngårdsfönster. Det sved till av längtan i hennes lilla hjärta, men hon bekämpade den tappert. Men i dag, medan hon ännu låg kvar i sin säng, drömde hon, att hon såg de underbaraste blommor växa i bara snön bredvid stugknuten. Och där stodo de. Drömde hon alltjämt? De försvann inte, när hon rörde vid dem. Två stora buketter julrosor fick hon, och det blev dessa som kom att pryda Herrens altare den underbaraste julmorgon, som deras lilla givarinna upplevat. Ett Skaparens heliga under.

Den lilla tioårstösen kunde förkroppsliga något av all mänsklig längtan. Och hennes upplevelse av undret är alls icke enastående.

En sådan höst som vi nu genomlevt. Regnig och olustig. Kall och kulen. Mörkret tyckes hopplöst svart och ogenomträngligt. Det är som om natten skulle uppsluka dagen. Så kommer snön och allt blir ljusare. Men naturens ombytlighet liksom bara närer vår längtan efter någonting annat. Julen nalkas. Med en gång är det, som om natten försvunnit och en ny dag strålade emot oss. Ljuset lyser runt om i vårt bygder. Ljusen tändas i våra hem. Det är julens under.

Och är inte också våra hem som förvandlade? Bristerna, som vi annars kanske går och ondgör oss över, märks inte längre. Det som påminner om vardag, det slitna och nötta, lyckas vi skyla. Det är högtid. Vi känner det. Ja, bli vi inte själva också annorlunda? Vi söker glömma strider och bekymmer, tidens oro och nöd. Ja, vi söker till och med glömma oss själva och bemödar oss om att glädja varandra. Även detta är något av julens under. Det är ett fagert blomster, kärlekens skira blomma, som knoppas och slår ut om julen mitt i en mörk tid och en kall värld.

Men det är ju givet, att underbara ting ska höra samman med julen, när julens stora åminnelse och budskap innehåller det största av alla under. Undrets bakgrund är ju i sig själv synnerligen enkel. Ett barn i en krubba i torftighet och armod. En mor vid den lilles bädd. Några enkla män utifrån fälten, som knäböja vid krubban. Men ordet från himmelen förändrar allt: ”I dag har en Frälsare blivit född åt eder.” Detta är undret över alla under, att Gud sänt sin Son att bliva världens Frälsare.

Här gå vi i vårt mörker med våra många synder. Ingen kan i egen kraft finna vägen och vinna frälsning. Överallt bara hat och strid. Människor tänker mest på sig själva och på egen vinning. Nog märker vi, att det onda har en förfärlig makt i världen. Och ju starkare vi rusta oss för att bekämpa det onda, desto större synes dess makt bli. Lönar det sig att bjuda motstånd? Då ställer oss julens evangelium vid krubban i Betlehem. Också vi få lyssna till orden: ”En Frälsare har blivit född åt eder.” Och apostelns ord bli med ens levande: ”Det som i världen var ringa, det utvalde Gud.” (1 Kor. 1:28). Gud själv, den Allsmäktige, har i ringhetens gestalt trätt in i världen för att frälsa oss, som bara stå Honom emot. Och här finns nu Frälsaren. Vi ser honom, om Gud får öppna våra ögon och väcka i oss längtan efter frälsning, lära oss att fråga på allvar efter frälsning. Din Bibel uppenbarar Honom för dig. Församlingens gudstjänst för dig in i Hans gemenskap. I krubban ligger Han. Han går sin tunga tjänarväg med korset för att slutligen naglas fast vid dess stam. Och hela tiden hör du: Detta gjorde han för d i g. Undret har skett. Du äger en Frälsare.

Ingen mer än han kan frälsa folken och människorna ur denna tidens nöd. Han ensam kan sätta en gräns för det ondas makt. Han ensam kan upprätta ett fridens och kärlekens rike ibland oss. Otron säger nej. Men tron vet, att Han kan göra under, ett nytt julunder i en mörk vintertid.

Men större än undret, som kan ske i ett litet människohjärta, vore det ändå inte. Har du lärt känna dig själv, då vet du, att ingenting annat än ett under kan åstadkomma detta, som du i dina bästa stunder ser som din stora längtans med Gud. Seger över det onda i ditt eget hjärta. Ingenting annat än ett Guds under kan ge dig det. Julens evangelium är Hans gåvobrev. Till dig. Tänk om det i ditt hjärtas mörka vinternatt skulle börja att knoppas och blomma! Tänk om Kristus därinne får födas på nytt! Böj dina knän i barnslig enfald vid Betlehems krubba! Under över alla under! ”Är då något så underbart att Herren icke skulle förmå det?”

Hanebo-Jul

utkommer härmed i sin tredje årgång och Hanebo Hembygdsförening har kunnat glädja sig åt ett år från år stigande intresse för tidningen.

Det är inte bara inom Hanebo, som den är spridd, utan brev vittnar om att den på olika vägar gått ut över hela landet.

Vi är naturligtvis tacksamma för bidrag, gärna från hanebobor, som bor i ”förskingringen”.

Alla bidrag och önskemål sändas till Victor Johnson, Sibo, Kilafors.

Hanebo Hembygdsförening.

Ur Hanebo sockens historia

Av Anders Andersson

Gammal gård i Tönsen

Det påstås att Hanebo skulle ha varit befolkat långt tillbaka i tiden, men om detta veta vi endast något litet genom de fornfynd som finnas. Om detta folks liv och kamp veta vi dock knappast något.

Geologiskt sett var socknen något helt annat än nu. Och det vilar en slöja över tusenåriga fornminnen. Vi har rätt många sådana inom socknen, och för dessa har det redogjorts utförligt i boken Två hälsingesocknar.

Det säges att socknen fått sitt namn av tupp, men troligare är att det kommit av mansnamnet Han eller Hani. Den äldsta byggnaden är kyrkan, vars äldsta del är från 1200- eller början av 1300-talet. Tegelvalven äro dock troligen från 1400-talet. En sägen berättar att kyrkan först skulle byggas på den s. k. "Mässersbacken" i Bofara — men det är endast en sägen. En folkskollärare Mickelsson på 1860-talet har dock på en gammal karta inprickat en kyrktomt ungefär mitt emot där Bofara ordenshus ligger. Bofara är också en gammal trakt, och det kan antagas att kristendomen predikats tidigt här.

Gamla Hanebodräkten
(Anders Andersson och hustru Karin Larsdotter från Sörfly nr 7)

Man vet dock att Hanebo år 1324 var en relativt välbärgad och bebyggd ort, ty då skänkte bönder från Hanebo jord till kyrkplats i Beerwik, eller där Skogs kyrkoruin nu ligger. En nämnd Olof från Svedja skänkte då fjärdedelen av en äng, vilken han köpt för 12 pund humle. Svedja är det äldsta gårdsnamn som nämns i gamla handlingar, åtminstone ett av de få. Det är således en gammal trakt.

För över 200 år sedan anlades Kilafors järnbruk och har sedan många gånger bytt ägare. Det nedlades i slutet av 1800-talet, en såg byggdes, men nu är också den riven. Järnbruket var den första industrien av betydelse i socknen.

Åren mellan 1710 och 1720 byggdes en prästgård. Det var ett envåningshus med torvtak, mot väggarna fylldes mull, vilket kallades för "mullbänkar". Prästgården hade 5 rum och kök samt förstuga och vind. Till prästgården hörde dessutom 17 byggnader samt en skvaltkvarn med 2 stenar.

Bondgårdarna bestodo troligen först av ett rum, men utökades omsider till att omfatta "barstuga" och "harrstuga" och senare även "framkammare" vid ena gaveln. Så tillkom i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet en våning, och av dessa vackra bondgårdar finnas ännu några kvar i Hanebo, några t. o. m. helt oförändrade.

Även klädedräkten har ändrats mycket. Landets folk ville följa det "bättre" folkets moder, vilka till en del kom från Amerika. Bönderna hade dock de hederliga vadmalskläderna av äldre snitt; om vardagarna damasker och näverskor.

Levndassättet var enkelt. Det eldades i endast ett, högst två rum. I dessa låg de äldre och barnen. Ungdomen fick ligga i oeldade rum.. M.ltiderna voro fyra: frukost, middag, aftonvard och kvällsvard. Arbetet var i stort sett lika som nu på åker och äng, fastän det ej fanns några maskiner. Vid slåttern gick de t. ex. i rader på 5—7 man och slogo för hand — ett hårt och tungt arbete.

Vägar fanns det knappast i äldsta tider, och först 1653 påbjöds vid landsting i Hudiksvall att varje bonde skulle äga en kärra. Men ännu år 1785 reds det ännu till kyrkan.

Men folk från Lappland och Dalarna kom till socknen. Dalfolket för att arbeta, och följande visa berättar vilken väg de färdades hem igen:

Gud hjälp över Amungen,
Gud hjälp över Skattungen,
Gud hjälp över Siljan.

Lapparna däremot kom med sina påsar och tiggde mjöl.

Många farsoter har också gått i socknen, och särskilt nämnes en epidemi av rödsot på 1810-talet, vilken kom hit genom att Dalregementet vilade i Sörfly på sin marsch från Finland.

År 1843 bestämdes det vid sockenstämma, att de som ej voro hantverkare eller soldater eller ej kunde försörja sig på annat sätt eller hade minst två tunnland jord, ej fick gifta sig.

Den yttre hyfsningen inom socknen har stigit betydligt genom nykterhetsföreningarnas arbete. Det var förr ej ovanligt att möta "fulla" män, men nu är det sällsynt. Det har också gått många religiösa strömningar genom socknen, vilka haft stor betydelse för det kulturella livet.

Vi har mycket att tacka våra fäder för. Och vi får tacka Den Högste för en hundraårig fred. Gud give att vi får uppleva en ny väckelse, och må Han förskona oss från krig.

— — —

Ovanstående är ett referat från ett föredrag hållet av kyrkvärden Anders Andersson, Västansjö, vid en folkhögskolekurs. Anders Andersson var född år 18?? och död 1943.

På gamla fäbodvallar och kolbottnar

Av Lars-Olof Högberg

Vid färder uppefter bäckar, skogsvägar och "gaddar" kommer man ofta till övergivna fäbodvallar, där bostugorna numera är borta men ibland ett eller annat mycket bristfälligt uthus finns kvar. Man kan då få ett mycket egendomligt mottagande: rätt som det är hörres nämligen ett högljutt bräkande från två eller tre får, och ut ur de fallfärdiga husen eller från andra gömställen i närheten rusar en mängd får, ibland hela hjordar, under stort oväsen och flyr snabbt sin kos för att snart återvända och skyggt stirra på de anlända inkräktarna. Djuren, som "släppts på skogen", har nämligen tagit i besittning den gamla betesrika vallen med de i någon mån skyddande husen, men enligt sin vana ställer de alltid ut skiltvakter, som nattetid eller annars, då den övriga skaran vilar sig, håller noggrann utkik och varnar, om någon fara hotar.

I allmänhet finns i närheten någon koja av senare datum, dit vi själva kan ta vår tillflykt under natten vid oväder. Det händer till och med, att någon välvillig föregångare satt upp en vägvisare till den synnerligen enkla lokal, som lockar oss med namnet "Café Capri"!

I sådana timmerkojor finner man alltid ett visst förråd av torr ved och tändstickor, kanske också något kokkärl, och det säger sig självt att man lämnar kojan i samma skick, när man avtågar därifrån.

Numera kan man mitt i vildskogen, där avverkningar ägt eller äger rum, hitta välinredda — olåsta — baracker för skogsarbetarna.

*

Det är märkvärdigt, vilket vackert läge alla dessa gamla fäbodplatser har, ofta invid en bäck och med utsikt över en tjärn eller en sjö. Där stugorna en gång stått, finns fortfarande kvar på den forna gårdsplanen förvildade krusbärs- och rosenbuskar; till och med borstnejlikor, åbrodd och riddarsporre, som vägrat låta utrota sig av det överhandtagande gräset, minna ännu om den ans och den blomsterprydnad, som stintorna ville omge sig med. Och för ens fantasi stiger alla de gamla stugorna fram, nätta och välvårdade, utanför och inuti, och man kan riktigt höra vallåtarna och lockropen, koskällorna och getpinglorna, och man ser det brokiga liv, som särskilt under de ljusa sommarkvällarna vid midsommar och slåttertid utvecklade sig här. Gamla fäbodstintor har också haft mycket att berätta om sina upplevelser, oftast glada, romantiska, ibland tragiska; om lekar på fäbodvallen och i stugorna, om kärkomna besök och svärmerier, om pojkstreck och tokiga upptåg, om slagsmål mellan rivaler...

Alla dessa historier står levande för en, då man befinner sig på en gammal övergiven fäbodvall och själv erinrar sig sina ungdomsbesök där. Man minns fisketurerna på tjärnen och baden vid dess stränder, hur man ibland kunde simma till den gungande torvstranden och sticka benen in under den så långt man kunde, medan man krampaktigt höll sig fast i starrgräset och med en rysning föreställde sig att något odjur skulle komma och nappa en i tårna...

*

En annan företeelse, som numera nästan alldeles försvunnit ur skogarna, är kolmilorna. De enda märken, som finns kvar efter dem är kolbottnarna. Alldeles i närheten av dessa kan man då också finna lämningarna åtminstone efter eldstaden i kolkojan. — Själv kan jag inte gå alldeles oberörd förbi en sådan plats — Bäckbro —, där jag som 8—10-åring tillbragte några för mig så minnesvärda vinterdygn.

Vår gamle kolare "Flink-Hindrik" låg som vanligt i skogen och vaktade milor. Jag hade en vinter — omkring år 1890 — lyckats få tillstånd att fara och hälsa på honom och stanna kvar några dagar. Det var ett äventyr. Men mitt besök hade ju också ett praktiskt syfte: skjutsen, som förde mig dit, skulle även förse honom med mat och diverse saker.

Hindrik var mycket snäll mot mig; han var kanske glad att få litet sällskap i ensamheten, även om det bara var en liten pojke.

Han talade om hur milan var byggd och hur kolningen gick till, hur det måste öppnas draghål ibland, för att elden i milan inte skulle slockna, men att man alltid måste se till, både dagar och nätter, att inte elden trängde igenom det täckande stybbet och slog ut i ljusan låga, för då skulle milan snart brinna opp, till skam för kolaren och till stor förlust för ägaren. Det skulle också kunna hända, att kolaren under sina försök att täta milan kunde ramla ner i den, och då var han sista stund kommen. Nu var emellertid Hindrik en duktig och försiktig kolare, men nog var det spännande. — Vad skulle jag för övrigt ha tagit mig till, om en olycka inträffat?

Kolkojan, som nu var vårt hem, hade åt ena ändan en eldstad av kraftiga stenar, och framför eldstaden ett litet utrymme, där man kom in genom dörren på sidan. Utefter sidorna löpte tvenne britsar med ett ganska smalt utrymme emellan och ett litet fast "bord". På gaveln, mitt emot eldstaden, fanns ett litet fönster. — Elden på härden var så

Kolmila och gammal kolkoja

Elin Larsson, Vallsänge
sista bopigan i Hanebo

FOTO: S. Brorén

VALLVISA

UR SAGOSPELET HÅRGATROLLEN O. TUPPEN AV I. BENGTSSON

Hör vallflickans sång! O-o-ho!
O-o-ho!
Kom Tärna, kom Stjärna, kom
kossorna mina!
Snart kvällas på hed, och det
skymmer på mo.
Kom alla små kossorna mina!
Så bråda bli stegen mot hem och
bås,
och skällklang går före från ås
till ås.
Den blandar sitt bång
med den lockande sång.
Kom alla små kossorna mina!

Kom skynda er hem! O-o-ho!
O-o-ho!
Kom Tärna, kom Stjärna, kom
kossorna mina!
Nu skymtar det fram mellan stam-
mar vårt bo.
Kom alla små kossorna mina!
Så grönt lyser gräset vid stugans
sten,
så glatt sjunger trasten på granens
gren!
Sin kvällsmelodi
har han locktoner i.
Kom alla små kossorna mina!

Det mörknar i skog! O-o-ho,
O-o-ho!
Sov Tärna, sov Stjärna, sov kos-
sorna mina!
Gud skydde oss alla för björnar
och lo!
Sov alla små kossorna mina!
Och tankarna mig ner till bygden
bär,
till hem och till den som mig
kärast är.
Med sol i mitt sinn
jag så tryggt somnar in.
Sov alla små kossorna mina!

---

till vida lik den olympiska, att den aldrig fick slockna. Då skulle vi nämligen snart ha frusit ihjäl i de 20 minusgrader, som rådde utanför.

Men det var trivsamt där inne, när man utifrån den gnistrande kylan kom in och fann Hindrik sysla med matlagningen...

Maten ja! Den bestod huvudsakligen av grovt rågbröd, smör (mycket salt!), potatis, salt strömming, salt fläsk och kött samt vad därav kunde anrättas; bland provianten fanns också råg- och vetemjöl, det sistnämnda i sparsamma kvantiteter, samt naturligtvis kaffe. Då kolarna själva skulle hålla sig maten, och det var oftast fallet, blev nog den stående rätten den magra stekta strömmingen med potatis, vartill åts enbart bröd, i n t e smörgås!

Men e n rätt, vars like ifråga om läckerhet jag inte smakat annat än hos kolare och timmerhuggare, var kolbullarna. De skulle stekas i ganska mycket flott, och om den rätta ritualen följdes, något som endast mycket skickliga kockar kunde, skulle bullarna vändas genom att kastas upp i luften och åter uppfångas i pannan! (Se f. ö. nedan[1]).

Fruntimmer kunde aldrig läras konsten att steka kolbullar så att de fullt gillades av någon skogskarl; jag har heller aldrig hört, att någon av den senare kategorien kunnat förmås att laga delikatessen ifråga hemma vid spisen. Det är ju också möjligt, att vi, som haft förmånen att i skogen få njuta av denna kulinariska topp-produkt, nu efteråt något överskattar dess verkan på våra smaknerver!

I den oftast enformiga kosten kunde det nog ibland bli ett välkommet avbrott. Detta skedde när kolaren fick besök från bygden, som medförde något färskt i matväg. Det hände dessutom, att en eller annan harpalt eller någon skogsfågel kom inom skotthåll för hans bössa. (På den tiden hade nämligen inte villebrådet i hälsingeskogarna hunnit utrotas till den grad, som nu är fallet).

*

Det var nog inte så ogärna jag återvände till civilisationen efter vistelsen i kolkojan, även om de dagarna varit innehållsrika och spännande. Jag satte genast i gång med att efter alla regler bygga en liten kolmila hemma på gården och kunde vid "rivningen" konstatera, att den innehöll alldeles riktiga träkol.

*

När man tänker på de många och stora förändringar, som inträffat under den senaste mansåldern, kan dess minnen nu synas ligga långt tillbaka i tiden. Men då man under sina strövtåg stundom kommer till trakter, om vilka man numera på grund av hittade fornfynd vet, att de redan för flera tusen år sedan varit bebodda och t. o. m. varit viktiga trafikleder, (t. ex. trakten vid Sundsjön), och tänker på de generationer, som under tidernas lopp här i obygderna framlevat sitt liv och som vi egentligen vet så litet om, förefaller den tid, som ens eget minne omspänner, ofantligt kort.

*

[1]) **Recept på kolbullar,** meddelat av fru Martha Eriksson, Björklunda, (och nästan lika lydande av Erik Olsson, Västasjön, och min bror Per Erik Högberg).

Fader Anders' kolbullar: En kraftig smet göres av vetemjöl och vatten, eller mjölk om man så hava kan, "så tjock att man kan skriva med en pinne i den", (Erik O—n). I stekpannan stekes under tiden några fläskskivor, smeten hälles i det varma flottet och bullen gräddas vackert brun. Om elden under pannan är starkare åt ena sidan, som den gärna blir på eldstaden i en kolkoja, sticker man en kniv i bullen och snor den runt i pannan för att få den likformigt brun. Därefter vändes bullen och gräddas på andra sidan. Ätes varm till fläsket.

Folk och tro i Indien

Av Olle Eriksson

Indien firar i år treårsminnet av sin självständighet. Den framkallade mycken fröjd och gamman, men så kostade den ock något. Fiendskap, skövling och mord följde friheten i spåren. Nog är det konstigt att ett folk på flera hundra miljoner, som kunde leve i frid under främmande välde, blevo dödsfiender så snart de blevo självständiga. Grannar, som i åratal i god sämja levat tillsammans såsom vänner bruka, började med ens döda varandra, plundra och skövla varandras hus. De hatade inte endast. De fruktade för varandra också. Och så dödade eller mördade de av ren feghet.

Muhamedanerna och hinduerna måste skiljas. Men det var ju inte lätt, ty de bodde ju tillsammans. Det parti, som var i minoritet anfölls av majoriteten, dödades och deras hus brändes och skövlades. De överlevande gåvo sig hals över huvud till någon provins, där de kunde räknas som majoritet. Detta växlade ständigt. Så snart hinduerna blevo majoritet, vågade muhammedanerna ej längre stanna kvar och tvärt om. Och så blev här en folkvandring, vars like inte historien kan uppvisa. Väl 10 miljoner människor måste byta plats. Oräkneliga skaror landsflyktiga släpade sig fram mellan provinserna. I brådskan hunno de inte ta med sig nånånågot. Utblottade, hungrande skredo de väldiga skarorna fram mot helt okända öden, lämnande efter sig en massa döda på vägen. Tågen voro överbelastade, taken fullsatta och på vagnarnas sidor hängde folk som svärmande bin. Båda partierna voro nödställda, men hatet och fruktan var kvar. Man kastade ut varandra från gående tåg eller ock stack man ned varandra vid stationerna och anföll varandras läger.

För endast några veckor sedan blev det för trångt för hinduerna i Bengalen, och av fruktan för muhammedanerna strömmade ett 10.000-tal om dagen till Calcutta, där de förnämligaste hopade sig i eller omkring järnvägsstationerna och åstadkommo en massa olägenheter. Nödställda och utblottade blevo de och äro ännu en tryckande börda för både myndigheter och stadsbor. Ej sällan bli dessa nödens barn fräcka och pockande.

Ännu finns här många läger med landsflyktiga, som ej kunnat placeras. De ställa myndigheterna inför nästa olösliga problem. En frihet med många förut okända bakgrunder för att nu inte tala om tusentals dödade, ruinerade stadsdelar och brända hus samt en massa uppryckta ömkliga existenser, som alltid komma att ligga folk till last. Skolungdomen som alltid manades att vara redo, de äro ock nu redo att demonstrera mot sina egna med anledning av höjda skolavgifter. Denna vecka dödades flera studenter vid sammanstötningar med polis. Många äro missnöjda och upproriska.

I det här byket hade dock de kristna intet smutsigt plagg. De gjorde överallt tjänst som fredsmäklare och avvärjde ej sällan sammanstötningar. Inga kristna dödades. Om det hände, så var rena misstaget. I Amritzar stodo de korsmärkta husen oskadade bland ruinerna. Missionärerna och de kristna gjorde ju ock en väldig insats för nödens avhjälpande. Det stora lägret på 100.000 utanför Delhi ställde stora krav på den kristna offervilligheten. De kristna fingo mycket erkännande, ja t. o. m. beröm av myndigheterna för sin betydande tjänster och offer. Men det hindrade inte att inom samma myndigheter förslag framställdes att sätta stopp för kristen mission, men förståndet segrade. Man kunde ej förbise de stora insatser, som den gjort för folkets väl och höjande.

Men även om myndigheterna blivit resonliga, så har missionen att kämpa emot hinduismens miljoner gudar, som ännu folk. De nå inte upp till den föresyn han lämnat. Men den lekfulle herden Krishna, som lekte med flickorna, han är i ropet:

— Vi ha Krishna, vi ha Krishna!

Till hans sedliga nivå nå de upp. Därför dyrka och försvara de honom.

Jag sade till en bramin:

— Den där Krishna stal ju smör och förnekade stölden.

— Nej, hur kunde han stjäla? Han var ju gud och allt tillhörde honom. Att han gömde kläderna för badande flickor var en akt av rättfärdigt straff.

Ja, folk är delvis ursäktade. Gudarna i upplyst tid oinskränkt regera över miljontals avgudadyrkare. Enligt vad legenderna förmäla äro de ock mycket mäktiga. Vishnu uppväckte ju döda. En annan gud högg huvudet av en elefant och satte det på en död kropp och skapade vishetens gud Ganeca, vars bild jag sett skolpojkar dyrka. En annan var ute i regnväder och i saknad av paraply lyfte han upp ett stort berg och höll över huvudet. Men inte ens då lämnades de i fred. De onda andarna ansatte dem. Då himlens gud på sin elefant gjorde en aftonpromenad, kunde de ej låta bli att reta honom. För den skull slogo de sina kloka huvuden ihop och skapade den sjuarmade gudinnan Durga och satte vapen i hennes händer.

Anmärkningsvärt är att ingen av dessa gudar har lämnat ett gott ord till ledning efter sig. Osedliga, härsklystna, hämndgiriga och själviska, såsom de i legenderna framställas, kunna de aldrig bli en föresyn för sitt folk. Hedningarnas oarter kunna ursäktas. De ha ingenting lärt, ingen värdig förebild att följa. Endast en gud kan sägas ha levat ett anständigt liv. Men denne Varuna är nu nästan glömd. Han är för hög för vanligt ha stulit. Kan någon rimligen begära att de skulle vara mera hederliga än dessa?

Indisk järnvägsstation

Gamle smeden berättar

Av Manfred Malander

Hanebo är såväl jord-, bruks- som industribygd. Den äldsta industrien är, eller kanske rättare sagt har varit, Kilafors bruk, ett företag med gamla anor samt på sin tid känt och välkänt långt utom landets gränser. Om detta berättar de gamla att för mycket länge sedan, efter sagans tid, kom ett folk söderifrån och byggde konstiga hus, där Kilån gick i fall. Byggdens ljushåriga människor sågo med undran huru de nykomna blevo färdiga och satte bo i envåningsstugor, som stodo med gavlarna mot varandra. De sprängde gångar i bergen som jättarna lämnat för att få arbetsro, och av sten därifrån gjorde de järn i det konstiga huset vid fallet. Än i dag står smedgårdarna i rader såsom främlingsfolket söderifrån en gång byggde dem, fast smederna för länge sedan fått vika för sågverksfolket på samma sätt som smedjan för sågverket, då en ny tid började sin vilda jakt med människorna.

I en av dessa gårdar satt en gammal smed, som glömt sig kvar, då sågverksfolket flyttade in, och han berättade en kväll strax innen han för ett tiotal år sedan gick till sina fäder, om sin tid vid bruket ungefär följande, vilket jag återger från några gulnade blad:

— Jag var dammbordspojke medan tysksmidet pågick, men blev smältare, då driften lades om till halv vallon, och blev så småningom mästersmed. Inte var det så mycket i lön på den tiden, men bärgning blev det ju i alla fall, och arbete fanns det. Masugnen i Hällbo höll oss med tackjärn till 1870, då den flyttades till Kilafors. Kilafors-järn var världsberyktat på den tiden. Då gick ju smidigt järn bäst i marknaden och sedan vi knutit ett par strängar utan att minsta bräcka uppstod, gick allt vi hann smida åt som smör för solen? Jo, det fanns både gemyt och trevnad innan den nya tiden kom. Strax före bjöd patronessan Rettig alla över lag på en avskedsfest på herrgården. Till denna skulle smederna komma iförda endast sina långskjortor. Patronessan ville ha det så. Så reste hon bort och med henne den sista fläkten av det gamla brukslivet. Visst har det mycket arbete på den tiden, men det gick i alla fall. I härdarna droppade järnet, likt smedernas svett, sakta men säkert från tackjärnsgaltarna. Men fingo vi väl en smälta färdig, gick hammaren som bearbetade den för en ringa kostnad av kraft från fallet i Kilån. "Där gjorde jättens fåra sena släkten stor nytta ännu, fast sagan om honom höll på att glömmas i den den nya tidens begynnande hetsjakter."

Folklivet på den tiden var det färg på, fortsätter den gamle. Då svängde till och med herrgårdsfröknarna omkring midsommarstången efter fiolernas och nyckelharpornas polskor, och om man i hastigheten råkade dua patron någon gång, gjorde det inte någonting heller. Då slåttern började slog vi igen och det blev fest ute på böndernas ängar. En hel del arbete blev ju också uträttat och till tack därför brukade det stå en skjuts framför varje smedsgård då klockorna ringde in julottan i Hanebo kyrka.

Det var aldrig frågan om annat än ett gott förhållande mellan landsbygdens folk och brukets då. Ordningen var sådan. Än gick hemmansägaresonens väg till kärestan in på bruksgatorna, än gnodde en smedpojke upp till fäbodvallarna, där en bondstinta som han var angelägen att träffa installerat sig med boskapen för sommaren. Men sällan eller aldrig hörde man att detta ledde till ovänskap mellan pojkarna.

Ja, det var då det. Nu är den gamla riddaren av slägga och städ borta, liksom den brukstid han så högt värderade. Båda ha enligt föryngringens omutliga lagar gått att lämna plats för "nya tider" och "nya människor"'. Nu finnes snart inget sågverksfolk heller kvar vid Kilafors bruk. Där förut smideshammare dånat och sågklingor sjungit sin vinande sång, är det nu tyst och stilla. Men ännu

Interiör från Kilafors bruk i början av 1870-talet Oljemåln. av *A. Blombergsson*

Jag satte mig in i deras tankegång, då jag måste flytta grindarna, emedan spjälorna fann vägen till någon kokande gryta, och då jag under hettiden såsom ende svensk hade att vakta träden för lövtjuvar, vars intresse särskilt varit inriktat mot det heliga pipalträdet. Det var viktigare tillfredsställa gudarna än att visa aktning för det heliga. Då skolpojkar komma på besök, ha de en överblick över lösöret. Då de gått, finner man ej sällan att något av lösegendomen följt med. Något kristligt arv ha de ju inte, inte ens god tradition och sedvänja. Och självviskheten är osnoppad hos dem alla.

En upprörande händelse, ett helgerån, som väckt både bestörtning och fruktan, må ej förbigås. En gud fanns en morgon sönderslagen och utkastad från sitt tempel. Det finns nog flera som skulle önska göra detsamma. Men det krävs mod att bryta med tusenårig vantro, dårskap och sedvänja. Och trots allt tal om mod är fegheten på det här klotet väldig.

*

Härmed bringas de oförgätliga haneboborna, unga som gamla, mina hjärtliga och tacksamma hälsningar till tillönskan om en fröjdefull julhögtid.

Tillgivne
Olle i Östatälls.

Saugor, C. P. India 16 aug. 1950.

Sörgå'n i Lilltjära

Av Edw. Johnsson

Namnet "Sörgå'n" kommer darav, att gården en gång låg längst i söder av Lilltjära-byns gårdar. Det var på den tiden, då byns alla gårdar liksom lågo hopkrupna till gemensamt skydd och trevnad.

Att gården är nr 1 beror ej på att den är äldst, utan därpå att den vid skifte låg längst i söder, och den gården fick alltid nr 1. Man kan jämföra detta med andra byar i såväl Hanebo socken som andra.

Lilltjära nr 1 torde vara rätt gammal, men äldsta tillgängliga urkunder lämna ej äldre upplysningar än från 1643. Den första ägaren var bonden Lars Olsson, som ägde gården mellan åren 1643—1655. Sedan ägdes gården av en Jon Jonsson mellan åren 1656—1679. Denne var ej släkt med Lars Olsson och huru han kom att äga gården är obekant. År 1683 kom dock gården i Lars Olssons sons ägo, Lars Larsson, som var gift med Anna Larsson och skrevs för gården under åren 1683—1692.

Lars Larssons son, Johan Larsson, och hans hustru, Anna Nilsdotter, sutto på gården från 1692 till omkring sekelskiftet 1700. Därefter ägdes gården av sonen Jöns Jansson, som var född 1712, och hans hustru, vilken var född i Bofara.

Nästa ägare Jan Jönsson, f. 1747, var gift tvenne gånger. Första gången med Karin Jonsdotter från Skog, andra gången med Kerstin Ersdotter. Jan Jönsson var en framstående bonde och kyrkvärd i Hanebo.

Jöns Jönssons son Jöns Jansson var född 1777 samt gift med Kerstin Nilsdotter från Böle i Segersta. Han tycks varit framstående, enär han var nämndeman, vilket på denna tid ansågs vara det yppersta beviset på klokhet och rättrådighet.

Sonen Johan Jönsson, som var född 1811 och dog 1891, var sedan 1837 gift med en Brita Margareta Nordberg, vilken föddes 1814 och dog 1899. Johan Jönsson, som på äldre dagar blev blind, var ej sådan att han utmärkte sig för större arbetsenergi och företagsamhet. Hans största intresse var att se till gårdens brännvinsbrännarapparat och livligt avsmaka dess produkter. Hans oförstående förtvivlan, när husbehovsbränningen 1854 förbjöds, kan förstås.

Om husbonden ej var så drivande var hans maka, som kallades "Bricken-mora", det så mycket mer. Hon var en intelligent kvinna, som förstod att göra sig åtlydd av både man och husfolk. Hon var av en gammal prästsläkt från Söderhamn. Hennes far, Per Abraham Nordberg, var gift med bondedottern Margareta Nilsdotter från Innantjära, och han kom att bli bonde på hemmanet Innantjära nr 1. Denne Per Abraham var son till Jonas Nordberg, född i Söderhamn 1754 . Efter studentexamen blev han prästvigd samt pastor i Hanebo 1794, därefter kyrkoherde och domprost i Söderhamn. Han beskrives som en mycket lärd, exemplarisk och begåvad man. Domprostens förfäder var borgaren, handlanden och rådmannen i Söderhamn, Nils Nordberg, vilken var son till handlanden och borgaren Göran Anders Nordberg i Söderhamn. Denne dog år 1691.

Om "Bricken-mora" berättas åtskilligt, ty hon var en ovanlig kvinna. Hon insåg, att hennes man ej kunde givas ansvaret för gården, och därför tog hon helt hand om "tyglarna". Sin man tog hon ej med till Söderhamn vid de ibland förekommande stadsresor-

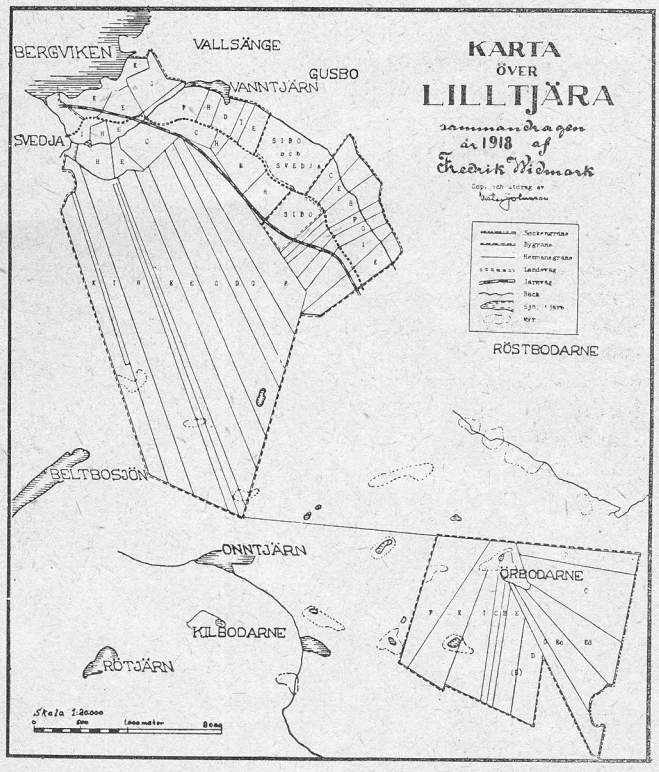

KARTA
över Lilltjära

---

fortsätter vattnet i jättens fåra att göra sig nyttigt i den mån det erfordras. Ännu bär det under några korta sommarveckor timret från brukets skogar, fast numera mest för främmande herrars räkning, ner till Bergviken, hjälper till att sprida ljus i såväl herrskapets boningar som i de gamla smedgårdarna. Kanhända varslar den nya stora ladugården om ett tredje utvecklingsskede för Kilafors bruk, att detsamma åtminstone i någon mån från järnet och skogen, på samma sätt som allt annat levande, vänt åter till moder jorden, inte för att gå sin förintelse till mötes utan för att från densamma hämta krafter till nytt liv och ny blomstring.

(Dec. 1935)

na, ty han kunde ej låta bli att supa sig full och bli henne till besvär. Hemma ransonerade hon spriten åt honom, och han fick ej ens så mycket som drängarna, som enligt "Bricken-moras" mening borde ha mer, när de arbetade ordentligt. När han blev nekad sprit av sin maka, så svor han och gormade dagarna igenom, men utan resultat. Han hade ej heller håg för grovarbete utan stod helst i snickarstugan, där han också torde ha varit ganska skicklig.

Vid slåttern och andra tider, då det gällde att ta i ordentligt, var husmodern alltid med, kanske inte minst för att se till att det arbetades med fart. Själv var hon stark som en kraftig karl och kunde om det gällde ledigt kasta en stark dräng till marken. För att ej besväras av onödiga kläder, brukade hon vid arbete på åker och äng vara klädd i bara "särken". Sin gubbe och drängarna kommenderade hon med så kraftig stämma att det hördes över hela byn.

Efter Johan Jönsson övertog hans son Per Johansson hemmanet. Denne var född 1852 samt gift med Anna Jonsdotter, som var född i Kyrkbyn på hemmanet Västerby år 1850. Bägge voro driftiga och arbetsamma och torde ha bidragit väsentligt till stadgandet av hemmanets ekonomi. Per Johansson var mycket mångkunnig i praktiska saker. Han skötte sitt hemman på ett utmärkt sätt utom det, att han var duktig snickare och smed. På sin tid var han "bysmed" i Lilltjära. Tvenne gånger under sin levnad drabbades han av sinnessjukdom, som yttrade sig så, att han gick omkring i hemmet och på sina ägor och slog sig för bröstet, men han var ej våldsam eller annars obehaglig för sin omgivning. Han dog 1920 efter att en längre tid ha vårdats vid Gävle lasarett för sin sinnessjukdom.

När Nils Jonsson i "Per-Svens" och Per Johansson råkades blev det alltid skämt och humoristiska diskussioner, där ibland under de skämtsamma orden låg ganska skarpa antydningar av olika slag.

År 1912 övertogs Lilltjära nr 1 av sonen Johan Engman, vilket släktnamn han antog, när han inskrevs som beväring för att ej förväxlas med alla andra "son"-namn i byn. Engman, som är född 1878, gifte sig 1906 med Hulda Desideria Dahlquist, vilken är född 1880 och dotter till banvakten A. J. Dahlquist i Lilltjära. (Han var från Småland).

Gårdar och ägor under Lilltjära nr 1:

"Svenses", ursprungl. torpställe under nr 3, men tilldelades vid storskiftet 1847 nr 1.

"Rasänge", Lilltjära nr s 1.

Lars Skoglunds, gård som haft många olika ägare.

"Olles i Myra", nybyggdes på 1870-talet av den från Västmanland inflyttade Johan Jansson, "Stor-Johan".

"Gössarnessvea", ett stycke skogsmark vid Kölbergsmyra, som odlades av två drängar från Sörgå'n.

Kvarnåkern, åker vid Vassbäcken, där det en gång legat en kvarn, men när bäcken första gången år 1855 utgrävdes, kom fallet bort, och kvarnen revs så småningom.

Mört-åkern kallas en annan åker, vilken fått sitt namn efter knekten Mört, som där hade sin stuga.

*

Hembygdsföreningen är tacksam för erhållande av beskrivningar i likhet med ovanstående. De bästa skildringarna kommer att införas i Hanebo-Jul — och kanske att dessa senare kan samlas till en bok om hanebogårdar. Hembygdsföreningen mottager och arkiverar alla erhållna skildringar. (Red).

Nya hem i gamla gårdar

Av Ingeborg Wærn-Bugge

Vår äldre bebyggelse har visat sig äga långt större livsduglighet, långt rikare möjligheter till förnyelse än man på sina håll kunnat förmoda. Detta gäller både absolut och relativt. Yngre plantyper och relativt nybyggda hus ha erbjudit sämre utgångsläge, tekniskt såväl som praktiskt. Det är i regel goda utrymmen i de gamla husen och gott timmer som senare bebyggelse ej haft tillgång till.

Äga då verkligen våra gamla bondehus ett sådant värde, att vi kunna reda nya hem i gamla gårdar utan att göra våld på vare sig traditionsrik egenart eller praktiska nutidskrav? Ja, det göra de. Givetvis inte allestädes och inte alltid; olika plantyper lämpa sig också olika väl för modernisering. Det rör sig ju här icke om byggnader som stå i den klass, att man önskar bibehålla dem som

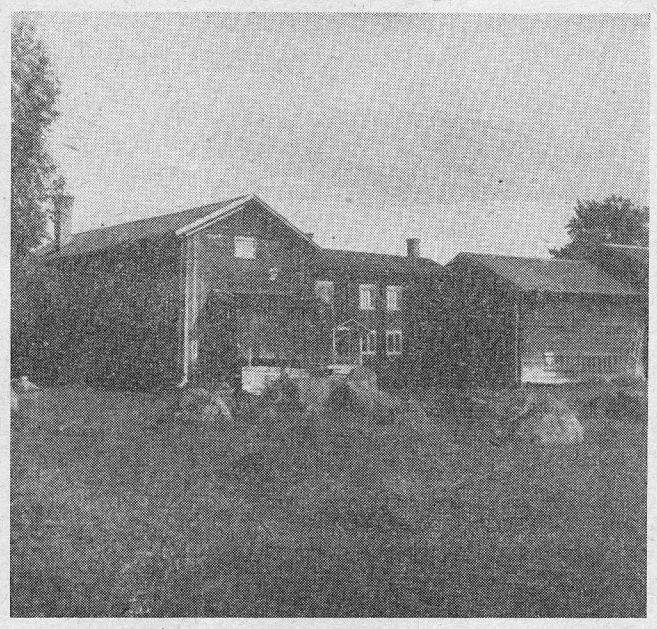

"Per-Svens" i Lilltjära

FOTO: V. Johnson

monument, och svårt förfallna hus bör man naturligtvis inte kosta dyra pengar på att restaurera. Men det är varken de förfallna byggnaderna eller monumenten, som dominera bilden av våra gamla gårdar.

Själva rikedomen och variationen av bostadstyper utgöra också en tillgång; de bjuda oss olika möjligheter i olika landsdelar, och även inom provinsen finnas skiftningar. Det är ingen fara för att lösningarna vid en modernisering skola behöva förfalla till chablonmässighet. Därtill kommer ännu ett förhållande, som är ägnat att bereda gångbara vägar för saneringssträvandena. Sambandet mellan byggnadstyp och hushållning är ej — som mången kanske vore böjd att föreställa sig — blott historiskt betungat, så att man lever i sina hus på sätt som man gör emedan själva byggnaden hindrar en från att inrätta sig på annat vis. Utan det existerar alltjämt i stor utsträckning ett naturligt samband mellan bostad och hushåll — själva arbetsuppgiften är praktiskt nutidsbetonad; men i det sätt varpå den utföres finns dock mycket av gammal sed och levande tradition.

Det är mot bakgrunden av faktiska förhållanden man måste se lantbostadens saneringsproblem och söka riktlinjer för saneringens bedrivande. Först gäller det då de byggnadstekniska problemen. Det rör sig väl kanske inte som regel om svårlösta tekniska frågor, men ortstypiska konstruktioner (och fel) fordra särskilt studium. Men det är tydligt att inte heller enkla problem lösas av sig själva, i flera saker behövs det grundligt studium och nästan alltid undervisning och upplysning.

Den största skillnaden i hushållets krav på bostaden i dess helhet ligger ej mellan norr och söder, mellan slättland och skogsbygd med olika sedvänja. Utan här går rågången mellan olika organisationer av hushållet, mellan hem där man har flera händer i arbete — och där man är bäst betjänt med jämförelsevis långt driven differantiering av arbetsplatserna och inte behöver ha dem samlade — och hem där husmodern är ensam om hemmets och familjens vård — och där stark koncentration är nödvändig. Det är inte heller nog med att kunna påvisa huru hushållsorganisation och bostad måste samarbeta för att nå ett gott ekonomiskt resultat utan man måste också beakta, att det råder ett samband mellan å ena sidan den sammanlagda utgiften för byggnader och utrustning och å den andra sidan den produktionsförmåga som hela gårdar äger. Det är inte ett jordbruk och ett hushåll utan det är ett gemensamt företag — och det är med hänsyn därtill hemmet skall utrusats, antingen det är gammalt eller nytt.

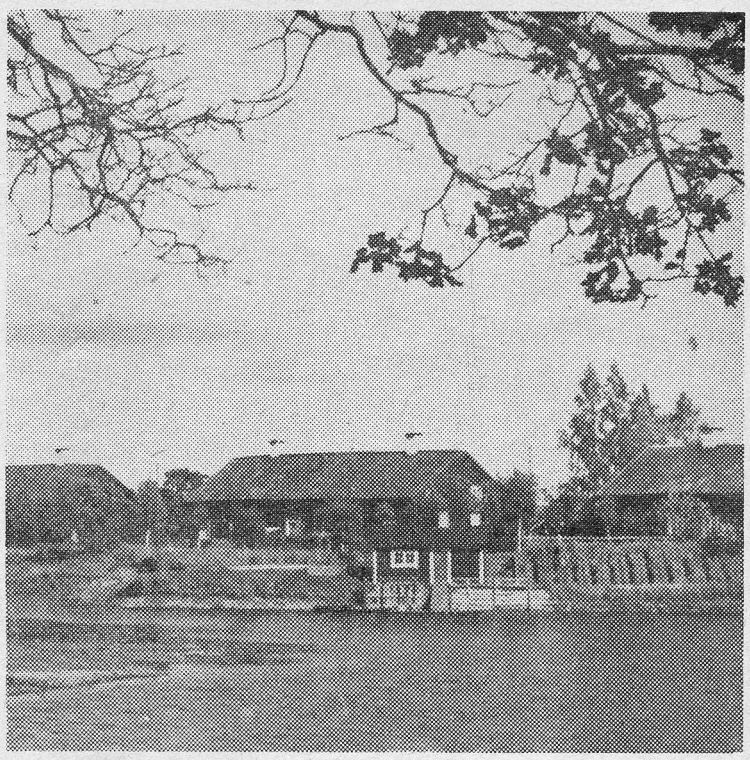

"Smebyggningar på Sör" vid Kilafors bruk

FOTO: R. Blomgren

Åtskilligt gammalt i hemmets inredning måste försvinna vid en sådan revidering. Men inte allt. Bevarandet av en äldre arbetsutrustning och arbetsmiljö är mången gång liktydigt med kvarhållandet av betingelserna för ett produktivt arbete. Och det kan vara av värde. Det ger en ekonomisk tänjbarhet och motståndskraft mot konjunkturpåfrestningar: i stugan där vävstolen av ålder haft sin givna plats, där varpan har sitt stöd i takbjälken och där man om kvällarna brukat spinna framför härden — där lever det arbetet kvar utan att därför på något vis hindra andra, nyare arbeten, eller det lever upp igen under svåra tider. Det är en art av hemmens ekonomiska försvarsberedskap.

Så måste saneringsarbetet redan av ekonomiska skäl göra sig till bärare av hembygdstraditionen men väl utskilja och bevara det livsdugligas säd från det förbrukades eller det tillfälligas värdelösa agnar. Det är ingen slump att man därvid finner så mycket mera än man kanske varit benägen att tro, som är friskt och användbart, som kan förnyas och omsättas. Mycket av hemmets seder och arbete har varit så reelt betingat av alltjämt existerande verklighetsförhållanden på ort och ställe, att detta endast är helt naturligt. Men sammanhangen äro inte alltid så enkelt påtagliga, utan det fordras utredning för att klarlägga dem. De medel, som där nedläggas, äro väl använda.

Studier och upplysningsarbete behöva vi. Och studierna måste knytas till verkliga gårdar, verkliga hem och hushåll och levande människors önskemål och trevnadsbehov. De måste bli konkreta, ej blott typstudier. Därför krävs ett samarbete med olika instanser på varje särskild ort, myndigheter, organisationer, enskilda. Det är också nödvändigt att resultatet publiceras. Men det räcker inte: typrestaurering, som påtagligt visar vad man åsyftar, är kanske det

ATT KOMMA TILLBAKA

AV N. V. LINDE

Efter c:a 48 års bortovaro frånsett några kortare besök under åren beslöt jag och min hustru att tillbringa några veckor i min födelsebygd för att hälsa på släkt och vänner.

Hur det kändes att komma tillbaka? Ja, man saknar många som under åren gått bort, men ännu finns många jämnåriga med vilka jag kunde språka om gamla minnen.

I min vackra hembygd är det nu inte lätt för mig att hitta platser och ställen där man traskat omkring som barn och ung, men nog tyckte jag att Lilltjärabyn är sig tämligen lik. De gamla gårdarna ligger ju i stort sett kvar, men vad vägar och kommunikationer i Hanemo av i dag beträffar, är det inte mycket som påminner om Hanebo för 48 år sedan.

Jag har i föregående nämnt att det inte var lätt att hitta och detta fick jag erfara när jag försökte hitta vissa skogsjöar och tjärnar, där man som pojke försökte meta upp någon mörk abborrpinne. Denna gång var jag emellertid inte ute för att meta, utan mer för att med penna och pensel fånga några av dessa kära hembygdsmotiv. Men tyvärr är den årstid jag valt (juni månad) mindre lämplig för denna min hobby, detta på grund av den täta vegetationen. Skogen var det ja, och tjärnarna och skogssjöarna är i mitt tycke det mest måleriska man kan se däruppe och jag försökte därför finna rätt på Onntjärn och Beltbosjön m. fl.

Stora bilvägar är numera anlagda genom skogen, och skogsstigarna, som leder till dessa tjärnar och sjöar, har jag tappat bort. Man kan inte heller se dem på håll, inte förrän man är alldeles inpå dem, där de ligga djupt nedbäddade mellan skogbevuxna backar och omgiven av stora skogar, vilka liksom svartsjukt dölja dem för yttervärlden. Man går och söker och söker och plötsligt ligga de där med sin blanka yta mellan skogens mörka massor.

Om jag skulle berätta en episod från mina pojkår därhemma:

Det var så att jag för att tjäna en slant ibland brukade för handlarens i byn räkning hämta posten vid Kilafors station.

Vid ett sådant tillfälle tog jag hemvägen över sjön Bergviken. Mycket snö med upplogade vägkanter vilka voro försedda med granruskor för att vägen inte skulle utplånas vid ev. yrväder.

Det blev något sent på em. och månen hade redan tittat fram. I min iver att snart komma hem, tog jag av misstag vid ett vägskäl fel riktning och kom in på den väg som var upplogad till Vallsänge och fick vid upptäckten vända tillbaka till nämnda vägskäl.

Nu var det redan nermörkt och jag började darra i knävecken —

---

mest upplysande. Vi måste sprida en upplysning som kan göra slut på de missgrepp som begås i saneringens namn; slut på tendensen att stycka sönder rejäla utrymmen till små kyffen i en "stuvad" plan; slut på den naiva uppfattningen att det som är gammalt inte kan vara bra, att gammal form i sig själv är ett ont, ett hinder; slut på övertron på tekniska installationer utan bedömning av deras värde. Vi måste upplysa det oskolade ögat, uppliva det domnade formsinnet, som tro att allsköns lösa påhäng göra ett hederligt hus vackert. Och slutligen måste saneringsarbetet bli bygdens egen sak.

Sanering skall bevara byggnadens egen arkitektur. Den gamla planen skall fortfarande leva och arbeta, dess enkla, hela tag skola kännas. Fasaden skall inte bara vara ett skal i tidsstil kring en slarvsylta av utrymmen. Den behöver inte vara helt orörd men den skall vara respekterad.

Fastän det blott rör sig om de vanliga och välkända byggnadstypernas representanter, som ge kulturlandskapet så mycket av dess prägel — eller skulle vi kanske våga säga just e m e d a n det rör sig om de allmänna och enkla ting, våra ögon varit vana att se, får saneringsarbetet i våra dagar en särskild betydelse. I en tid, då vår dagliga gärning så ofta hotar att synas gagnlös, då så många värden som vi trodde grundmurade löpa risk att störta samman och ingenting är säkert, blir det ett stöd — även för den som icke medvetet uppfatta det så — att äga i sin omgivning de gamla gårdarna, dessa trygga vittnesbörd om bestående odlingsvärden och lugn utveckling. Vår landsbygd behöver dylika bålverk mot kulturdefaitismen. Låt oss slå vakt om dem.

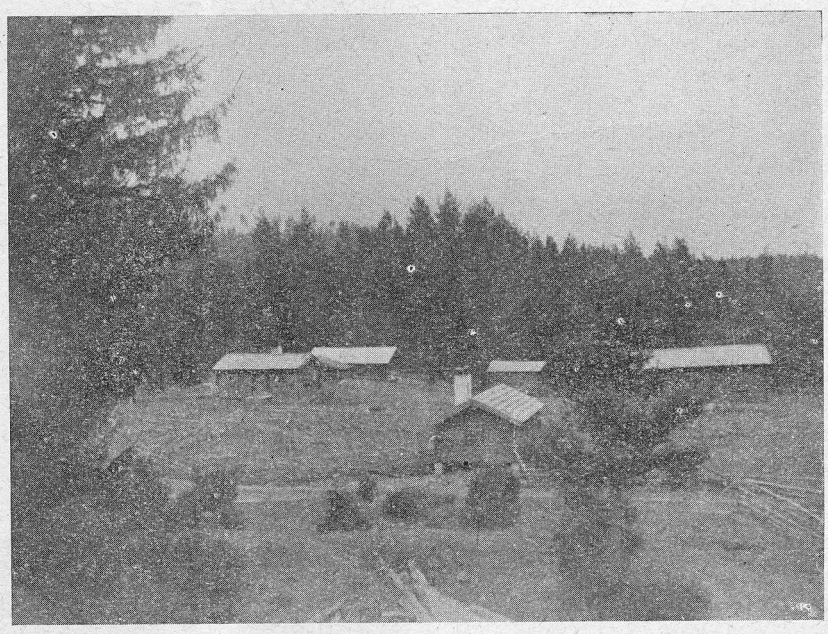

Gammelbodarna, Hanebo

Hårgadansen

En sammanställning av olika versioner av Victor J:son Kööhl

II.

Det har skrivits mycket om Hårgadansen, och det är också troligt, att mycket tillagts sägnen. Dess ursprung är ju höljt i dunkel, om man också under senare tid funnit vissa spår, som man kunnat följa i forskningarna. Men någon redogörelse härför skall inte göras denna gång. Vi skall i stället återgiva en variation — eller tillägg — som säkerligen är av rätt ungt datum och väl mera får anses som ett försök till att "romantisera" sägnen. Denna "sägendel" har dock också den sitt intressanta bidrag att giva till vad som berättas om Hårgadansen.

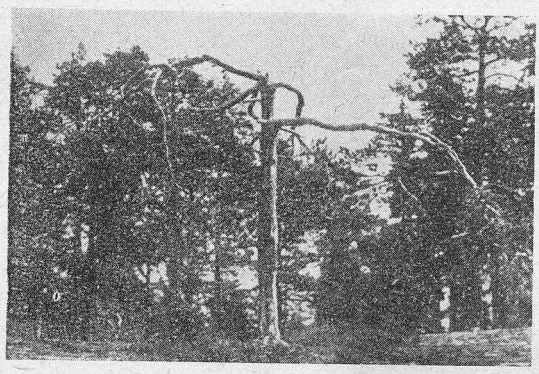

TALLEN

på Hårgås

Det fanns en ung man i byn, som aldrig var tillsammans med de andra. Han hade fel i ett ben. Det var styvt och kortare än det andra. Och därför hade han blivit tillbakadragen och ensam och blyg. Han vågade aldrig vara med, då de andra samlades till dans och glädje. Han ville inte, ty han kunde inte glädjas som de.

Men den kvällen hade han ändå gått upp mot Gårgåsen. Fort gick det inte för honom, men uppåt kom han. Han tyckte att han måste upp. Han kanske inte tänkte gå upp till krönet — bara så långt, att han såg ut över bygden och Bergviken.

När han så suttit en stund, hörde han svagt men tydligt fiolmusik där uppe från berget. Han förstod vad det var, men det var nu en så underligt eggande musik i den halvdunkla kvällen. Han lyssnade allt mer intresserad. Det var en underlig melodi, som han aldrig hört förut. Han kände väl till byspelmannens underliga låtar, och någon av dem var det inte. Han hörde det tydligt . . .

Han satt och lyssnade — lyssnade på de förtrollande tonerna. Han kände det som att han skulle kunna sitta här i dagar och nätter och lyssna på denna musik.

En enda gång stannade han. Hur skulle han bli mottagen där uppe på berget? Vad skulle de tänka och säga, när de fick se honom komma upp till dem? Kanske skulle musiken tystna och dansen stanna? Kanske skulle de skratta åt honom, om han kom och ville vara med i dansen . . . Han som inte var med annars.

Men det var endast en kort stund han tänkte så. Ty i nästa stund dansade han åter fram över klipporna. Och så nådde han krönet — och såg dansen . . .

I samma ögonblick gick solen upp. Och när de första solstrålarna nådde krönet av berget och toppen av tallen, där den underlige spelmannen satt — då . . . tystnade den eggande musik. Han kom lagom för att se hur en underlig, grinande skepnad skyndade utför berget på motsatta sidan. Han var lik en människa, men han hade en hoppande gång som en hare. Och han såg till sin förskräckelse, att den bortskyndande hade en bockfot. — Då förstod han vem det var. Det var ingen mindre än "den onde" som spelat den natten . . .

På stenhällen fann han en nött fiol och ett fodral av illa faret grävlingsskinn. Han kände genast

---

jag tänkte på vargar, som man så mycket hört berättas och läst om. Jag vände mig om och hela sjön så långt jag såg var full av vargar. Då började jag springa för brinnande livet för att möjligen hinna stranden och hem före varghopen — sprang rätt på en granruska och tumlade om i snödrivan så postväskan flög lång väg.

Min första tanke var: Nu är jag såld. Jag kravlade mig upp och samtidigt tittade jag efter hur mycket vargkopplet tagit in på mig. — Asch, det var ju granruskorna — — —

Jag letade rätt på postväskan och kom lyckligt hem med den, åtskilligt försenad. Men 25 öre rikare var jag i alla fall.

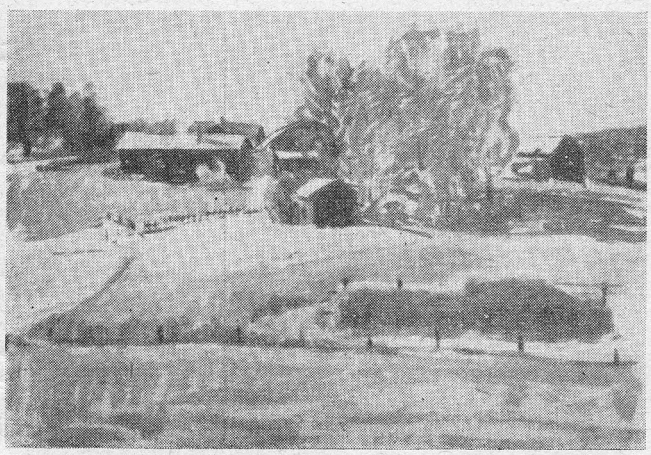

Sommarlandskap, Böle

Oljemålning

av Olle Ericson

HISTORIER *på hanbomål*

Två historier på hanbomål, upptecknade år 1850 av V. Engelke

Soldaten Ehns berätelse:

Hä va sånne dä, ja komm hemmaifrå mä lass, å hä va just ve Bergviksbroa, å ätter komm dom are. Då såg ja rätt frammaför mäg i backen en gäbbe som körde ä skrinn, å han va assint höger än han nådd jams mä skrinna, å gråklädd varéen mä rö tuppmyssa. Då sa ja tä dom som ätter va:

— Sir ni nå?

Men dom såg assint. Å så körde gäbben rätt in i skoga, å borsta var'n; men inte så jag nå markie tä i snön, int så mykje som en strima. Men åre ätter, når ja komm i samma backe, så tvarstana hästen å hä va omöjli tä få'n åv ställe — svattlöddre sto på'n, å bå selstikkan for ur ra-innerli på en gång. Då tog ja opp selstikka å titta agsönnes gemmen tömlykka, å så gekk ä loss, å ja komm i väj. Ah hå ä evinnerli sanning.

Soldaten Hedlund berättar:

Hä var en gong nå fäbodjänter som hadd dans i fäboen, å ratt som hä var, hörde domm ä röst, som let som frå ä barungie:

— Ta forst sassa, ja ska opp å dansa mä mor!

Å då varst ena åv jänterne vit i syna som dön, å dan ätter to domm opp golve, å unner lå ä benrangel åv ä barungie mä stålsax på bryste — så va domm säg, som int tro på utbölingen, så är'en täll ändå, för tocke tal sätter domm int ihop. — Men jänta, som hadd tatt live åv bare, gekk te dön.

Ovanstående två historier på hanbomål är hämtade ur Runa — årg. 1865, (sid. 64), troligen också år 1850, vilket dock ej kontrollerats. De är införda i en längre uppsats om "Hårgaberget och dess omgivningar" av V. E—e (V. Engelke), vilken var en dåtida flitig upptecknare och författare.

Hembygdsföreningen är tacksam för — helst gamla — historier på hanbomål. De kommer att arkiveras och bevaras — och en del också införas i (ev.) senare årgång av Hanebo-Jul eller på annat sätt. (Red.)

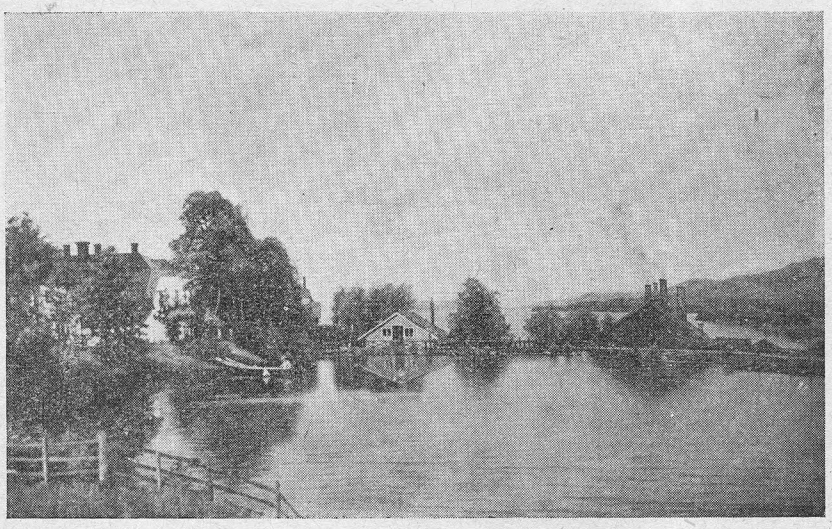

Kilafors bruk 1882, Oljemålning *av C. W. Jaensson*

igen fiolen. Det var den gamle byspelmannens. Och han tog den med sig ner till bygden.

Aldrig förut hade han spelat, men nu måste han spela. Han liksom sjöd av musik, och utan att han tänkte därpå satte han fiolen under hakan och drog med stråken över strängarna. Och tonerna blev till musik . . . Han var ett viljelöst redskap för något som han själv inte förstod.

När han kom ner till bygden började han att spela, och trots den sorg och förstämning, som tryckte alla, kunde ingen låta bli att lyssna till hans underliga musik. Och särskilt var det melodien, som han hört där uppe på Hårgåsan, som väckte undran. Det var Hårgalåten.

Det var på det sättet som dansen hambo kom till, berättar sägnen. Och den skall först ha spelats av den onde själv.

— — —

Så berättar saga och sägen om den sista "hedningsfesten" på Hårgåsen. Men ännu lever sägnen kvar bland folket i bygden. Och över den vilar något ovisst, som ingen kan förklara.

Den träder fram ur sagans dunkel som en hemsk och grym vålnad.

Giv ditt STÖD åt

HEMBYGDS-

FÖRENINGEN

Mästersven P. J. Hedberg, född 1849

Allt till Julen

finnes i

IVAR SWENSSONS DIVERSEHANDEL

GRANBO Telefon Bollnäs 52025

Hanebo Jordbrukskassa

Telefon KILAFORS 201

Öppen alla helgfria måndagar kl. 10 – 14

Beviljar medlemmar lån å fördelakliga villkor. Mottager av alla, insättningar på kapital, sparkasse- och checkrakning. Ett bärkraftigt jordbruk är nationens styrka.

Du gynnar Dig själv och svenskt jordbruk om Du sätter in Dina pengar i jordbrukskassan och därmed bidrager till jordbrukets kapitalförsörjning

NYA HOTELLET

Kilafors Telefon 71

rekommenderas

MATSERVERING

Servering av gott kaffe, the, choklad samt mjölk och smörgåsar. Abonnenter oeh beställningar mottagas

Elf G. Bergman

Telefon 91 HERR- OCH DAMFRISERING

rekommenderas

God sortering i tekniska artiklar för hårets och hudens vård — BRUDKLÄDSEL — Prinsesskrona uthyres — Hårfärgning — Specialinpackning för torrt och risigt hår

Nestlepermanent — Trådlös permanent

Välj hatten och mössan

hos oss. DAM-, BARNHATTAR och MÖSSOR
Vackra nyheter i DAMHANDVÄSKOR

Elma Johanssons

Modeateljé Kilafors Telefon 51

STRIDH - OLSSON *Damfrieering*

Telefon Kilafors 118

RRUDKLÄDSEL

El. och kemisk permanentning
I övrigt allt inom yrket
Omsorgsfullt arbete

Greta Näslunds

Manufakturaffär

Telefon 22

Klänningstyger
Klänningar
Blusar
Stilmönster
Sybehör
Barnkläder

REKOMMENDERAS

GRÄDDTÅRTAN

och andra förstklassiga
BAKVERK

Beställes alltid hos

NORÉNS BAGERI

Telefon Lilltjära 37

Gamla seder...

GODA DRYCKER

Fructus
JULMUST

mörkt skummande, läckert fyllig, hälsosam och alkoholfri — passar alla, även barnen

Och till julens alla små och stora fester måste Ni dessutom ha rikligt med Pommac och Läskedrycker

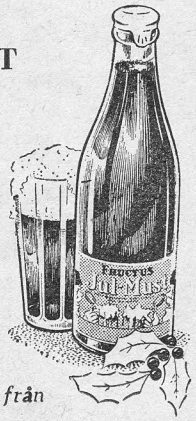

Beställ i god tid från

HALLENS BRYGGERI

KILAFORS Tel. 40

Skogstorps Hönseri

Kilafors Telefon 73

Försäljer *avelsägg och kycklingar efter högvärpande friska djur*

Obs! Många heders- och första pris erövrade på ledande svenska och utländska utställningar. På utställningarna i Rommehed och Gävle erhölls "Första Hederspris" samt många första pris

Roland Erikssons

BAGERI

Telefon 28

Rekommenderas

Kooperativa Föreningen Kilafors

inbjuder Eder att bliva medlem och att göra uppköp i någon av nedanstående butiker:

KILAFORS	Fack 90	Telefon:	Butikerna	62
			Förest. bostad	82
			Kontor	35
			Lager	128
SVEDJA	Svedja	„	Lilltjära	35
HALLEN	Fack 54	„	Kilafors	110
SKOG	Fack 50, Stråtjära	„	Stråtjära	3
LILLTJÄRA	Lilltjära	„	Lilltjära	25
VÄSTANSJÖ	Västansjö	„	Bofara	29
HÄLLBO	Hällbo, Hå	„	Hällbo	2
NORRBYN	Fack 46	„	Kilafors	68
HOLMSVEDEN	Fack 50	„	Holmsveden	8
MANUFAKTURAFFÄREN		„	Kilafors	62

För herrarnas

3 goda ting

stil — passform — kvalité

Detta är vad Ni finner hos

LINDBLOMS kläder

Välkomna in och se vad vi har att bjuda på. Vi kanske har just den kostym Ni söker

För damerna

Stor sortering i dam- och barnstrumpor

När det gäller GARNER vänd Eder med förtroende till

Kilafors ULLSPINNERI AB

Telefoner: Kontoret 90 Lindbloms Herrkläder, affären 290

BRUKSTRÄDGÅRDEN

rekommenderas

Telefon 171

JULBLOMMOR
KRUKVÄXTER

Byggmäst. EDOR JONSSON

Alfiavägen 13. Bollnäs Telefon 11614

Representant för

AB SVENSKA TRÄHUS

Utför alla slags HUSBYGGNADER, reparationer

HUSMOR uppskattar

en praktisk julklapp

GE HENNE

en tryckkokare, som hjälper henne spara tid och underlätta matlagningen

STAALMAN och FLEAX-SEAL välkända fabrikat finnes hos

JOHN RUNDQUISTS Järnhandel

Telefon 56, Kilafors

W. Björklins

STENHUGGERI

Kilafors Telefon Lilltjära 39

Gravvårdar, Gravramar, Trappor och Byggnadssten m. m. av den välkända kilaforsgraniten

HUGO LINDBLOMS

Bageri

HALLEN *Telefon Kilafors 135*

Rekommenderas

Jämför din inkomst

▪ Vid arbete ▪ Vid sjukdom

Säkert finner Du att dagsersättningen vid sjukdom är för låg
Sök inträde eller höj sjukpenningen i

HANEBO ERKÄNDA SJUKKASSA

Kilafors Telefon 192

RADIOREPARATIONER

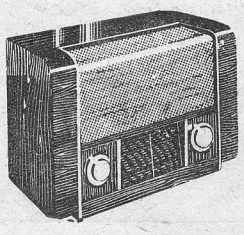

Försäljer:

PHILIPS och AGA-radio. Radioapparater uthyres

GUNNAR FLINKS

Radioservice Telefon 178

Julklappsbekymren

är naturligtvis ordnade om man går till

KILAFORS FÄRGHANDEL

Telefon 130' 250

Vi ha utsökt vackra saker i porslin, kristall, hymmel m. m.

För DAMERNA: *Eleganta puderaskar, necessärer, refraicheurer, väskor, eleganta speglar och borstar, parfymer, eua de cologne m. m.*

För HERRARNA: *Elektriska rakapparator, necessärer, presentkartonger, hårvatten, rakvatten m. m.*

Besöket hos oss har alltid lönat sig och lönar sig ännu mera nu

Nyströms Tryckeri - Bollnäs